

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016123902

Дата перевірки:
28.02.2024 13:04:45 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
28.02.2024 13:10:36 EET

ID користувача:
100011300

Назва документа: В М Заїка готова магістерська 28.02.2024 - копия

Кількість сторінок: 41 Кількість слів: 8546 Кількість символів: 68993 Розмір файлу: 78.00 KB ID файлу: 1015857101

11.6% Схожість

Найбільша схожість: 4.79% з Інтернет-джерелом (<http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/154554>)

11.2% Джерела з Інтернету 219 Сторінка 43

1.54% Джерела з Бібліотеки 8 Сторінка 45

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 2

РОЗДІЛ I. ТЕРМІН В АНГЛОМОВНОМУ ПСИХОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ (АНАЛІЗ СПЕЦІАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

Психологічний дискурс, тобто дискурс наукової літератури з психології, відноситься до одного з видів наукового дискурсу. Розглянемо його лінгвістичні особливості.

1.1. Поняття дискурсу, психологічний дискурс як один з різновидів наукового дискурсу

Дискурс як об'єкт дослідження перебуває в центрі уваги сучасної науки загалом і лінгвістики зокрема. Термін "дискурс" широко використовується в лінгвістичній літературі. Як зазначають І. С. Шевченко та О. І. Морозова, дискурс - це цілісне явище, діяльність мислення та спілкування, що відбувається в широкому соціокультурному контексті [27, с. 28].

Теорія дискурсу як прагматизованої форми тексту бере свій початок з концепції Е. Бенвеніста. Бенвеніст розрізняв план дискурсу (discourse) - мовлення мовця і план наративу (récit). Під дискурсом Е. Бенвеніст розуміє всі види висловлювань, які визначають існування комунікантів: співрозмовника, співрозмовника і намір співрозмовника вплинути на співрозмовника певним чином [17, с. 26].

За соціально-ситуативним параметром (сферою функціонування) виділяють такі підвиди дискурсу, як політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий, рекламний, педагогічний, спортивний, науковий, електронний (Інтернет-дискурс), медійний (ЗМІ) тощо.

Систематизація видів дискурсу залежить від підходів і методів аналізу.

Лінгвістичний дискурс несе в собі характеристики мови і культури, в якій він створений. Дискурс - це текст, який є результатом цілеспрямованого впливу на читача [22, с.37].

2

М. Дворжецька підкреслює, що дискурс можна розглядати як мовленнєво-комунікативну діяльність у певній сфері [22, с. 17].

Олена Селіванова дає чотири визначення дискурсу, а саме : 1) як тексту, метою якого є донести до потенційного читача основну його ідею; 2) як замкнену комунікативну ситуацію, головними учасниками якої є читач і текст; 3) як стиль спілкування; 4) як зразок мовної поведінки у певному контексті [22 с. 119].

Людмила Данилюк визначає дискурс як сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов'язаних з пізнанням, презентацією світу мовцем та осмисленням мовної картини світу адресанта слухачем (адресатом) [23, с. 17].

У «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» дискурс – це:

1) зв'язковий текст у сукупності з екстралінгвістичними (прагматичними, соціокультурними та іншими) факторами;

2) текст, взятий у подієвому аспекті;

3) мова, яка розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як складова, яка бере участь у взаємодії людей та механізми їх свідомості (когнітивні процеси).

Г. Бацевич виділяє такі види дискурсу як кінодискурс, теледискурс і радіодискурс, газетний, рекламний та театральний дискурс, релігійний, художній дискурс. [6, с. 138]. Сьогодні різні види дискурсу досліджуються у роізних аспектах , зокрема і в і лінгвістичному.

Як свідчить аналіз спеціальної наукової літератури, найбільш дослідженим є сьогодні художній дискурс, особливістю якого є те, що він володіє великим різноманіттям жанрових, тематичних, вікових та ідеологічних складових.

Мова наукового дискурсу, як відомо, відрізняється від розмовної мови чи мови художнього дискурсу певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями [9, с.15] (Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні,

терінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. –Вінниця, Нова книга, 2002. -458 с.) .

Г.Бацевич вважає, що одним з основних відмінностей дискурсу художнього твору від інших типів дискурсу є ціль, яку він має на увазі. Так, метою художнього дискурсу є за допомогою твору здійснити спробу впливу безпосередньо на читача (на систему цінностей, знань, погляди на життя конкретної людини, бажання, особистісні орієнтири) [2, с. 132].

У цьому , а саме у меті та функції, яку виконують психологічний дискурс та дискурс художнього твору, можна бачити їх схожість, хоча з лінгво-стилістичного боку ці дискурси мають чималі відмінності. Твори художньої літератури, належать до художнього дискурсу з різноманітним його форум і жанрів. Мова сфери психології – це один із різновидів наукового дискурсу, куди відносяться і медичний дискурс, і економічний, і технічний тощо. Кожний з дискурсів має свої структурні, лексико-граматичні та стилістичні особливості, тому досліджується окремо.

Відповідно до теми дослідження в фокусі нашої уваги є лексичні особливості наукового психологічного дискурсу, передусім – спеціальна галузева лексика (лексика психологічного дискурсу), а саме - терміни. Розглянемо їх детальніше.

1.2. Термін як поняття і як лексична одиниця

Терміни давно привертають увагу філологів. Англomовні терміни є предметом численних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців [1; 4; 14; 24;], проте продовжують привертати увагу вчених оскільки науково-технічний прогрес, розвиток суспільства і поява нових сфер людської діяльності та сучасні процеси глобалізації породжують нові терміни та необхідність їх аналізу, класифікації, особливостей вживання тощо.

Поняття термін у лінгвістиці трактується неоднозначно, проте різні визначення, як показує самостійно проведений аналіз спеціальної літератури, в основному, лише доповнюють і уточнюють одне одного. Так, О. Глоба, наприклад, визначає термін як слово або сполучення слів спеціальної наукової мови, створене для точного вираження спеціального поняття та визначення спеціальної теми [7, с.12]. Андрій Е. Левицький визначає термін як спеціальне слово, яке прийняте у сфері професійної діяльності і вживається в особливих ситуаціях [19, с. 87].

М. І. Мостовий висуває такі вимоги до терміна, як стислість і точність. Він повинен чітко і повно відображати ознаки та специфіку поняття. Термінологічна назва має бути зрозумілою в межах певної галузевої термінології і не мати синонімів [21, с. 14].

М. І. Мостовий стверджує, що термін повинен відповідати словотвірним закономірностям мови, щоб він не мав емоційно-експресивного забарвлення, вказував на об'єкт у системі або ряді та слугував основою для утворення похідних, але тільки в межах власної системи.

За результатами аналізу спеціальної літератури науковці визначили основні вимоги до терміна, зазначивши, що термінологія повинна бути системною, термін не повинен залежати від контексту, термін повинен бути коротким, чітким, простим і зрозумілим.

Узагальнюючи інформацію зі спеціальної літератури, коротко розглянемо кожну з вимог до терміна.

Системність термінології передбачає, що структура терміна відображає його місце в термінологічній системі, приналежність до певної категорії понять і зв'язок між поняттями.

Точність терміна визначається чіткістю та обмеженістю його значення. Точність терміна з погляду відображення змісту поняття означає, що його дефініція містить необхідні й достатні ознаки поняття, яке він виражає. Терміни мають різний ступінь точності: від вмотивованих (найбільш точних) до невмотивованих.

Важливо, щоб термін не був багатозначним, особливо в категоризації.

У спеціальній літературі точаться широкі дискусії щодо багатозначності термінів. Одні науковці вважають, що ця тенденція справді присутня в термінах певного термінологічного поля, інші визнають багатозначність терміна [20, с. 34].

Вимогою до терміна є також відсутність синонімів. Синоніми в термінології мають свою природу і виконують інші функції, ніж у загальнолітературній мові. Синонімія (дублювання) часто використовується тоді, коли найкращий термін ще не обрано природним шляхом і використовується кілька варіантів одного поняття.

Вчені вважають, що термін виконує три основні функції: номінативну, дескриптивну, номінативно-дескриптивну. Слово є простим знаком, коли воно виконує номінативну або дескриптивну функції, і науковим терміном, коли слово є логічним засобом визначення [19, с. 34].

Основними ознаками терміна є відсутність формальної функції або обмежене вживання, а також емоційно-експресивна нейтральність. Терміни набувають емоційно-стилістичних якостей лише за певних умов і в контекстах вживання [25, с. 31].

Загальновідомо, що термін є нейтральним і незалежним від контексту, що дозволяє однаково розуміти його представникам однієї професії.

Серед особливостей термінологічної лексики є таке явище, як полісемія і, відповідно, явище синонімії термінів.

Термін у мовознавстві також розуміють як слова та словосполучення що мають професійне значення, яке стосується понять, які використовуються у певній сфері діяльності.

Г. Наконечна вважає, що термін як лексема відрізняється від загальноновживаних слів, є неекспресивним і має лише одне значення [Наконечна, с. 30]. З часом один клас термінів може втратити своє значення і набути досить широкого поширення в різних стилях мови, а інший клас термінів зберігає своє вузьке вживання. Термін як лексична

одиниця мови, зазвичай, має еквівалент в іноземній мові, а його значення визначається за допомогою перекладу.

Терміни, як і звичайні слова, складаються зі звуків і букв, тому є формами слів. Зміст терміна подається як специфічне стилістичне обмежене визначення слова. На думку Л.В. Савицької, термін стосується слова або сполучення слів, пов'язаних із поняттям певного знання. Перш за все, термін належить до лексичної одиниці спеціальної лексики [22]. М. І. Мостовим висуває такі вимоги до терміну як короткість і точність. Він повинен чітко і повністю подавати характеристики поняття, його специфічність. Термінологічне найменування повинне бути однозначним у межах окремої галузевої термінології і не мати синонімів [21, см.14].

М. І. Мостовий стверджує, що термін не повинен мати емоційно-експресивного забарвлення, вказувати на об'єкт у системі чи послідовності, відповідати словотвірним закономірностям мови, тобто бути основою для утворення похідних, але тільки в межах власної системи.

Як показує практика, поєднання цих ознак в ідеалі доступне лише для невеликої кількості термінів. В реальності та чи інша властивість або відсутня, або присутня в ослабленому стані. Тому виникають принципові проблеми з перекладом термінології [21, с.16].

Термін є членом певної термінологічної системи, яка належить до певної галузі промисловості, техніки чи науки та передає певне значення на основі свого положення в системі мови. Усі терміни мають конкретні визначення в інших номенклатурних системах цієї ж галузі. На відміну від повсякденних слів, терміни іноді бувають неоднозначними серед термінологічних галузей: термін може бути терміном, що належить до різних професійних галузей, але це синонім, а не багатозначне слово. Термін відрізняється від загальноживаних слів у контексті наукового дослідження, яке пов'язане з конкретними науковими концепціями, тобто відображає теоретичні концепції та висновки.

Визначення терміна допомагає показати особливий зміст у повному обсязі та в усіх його характеристиках. У певному сенсі визначення спеціального поняття означає опис об'єкта і перелік властивостей цього об'єкта. Отже, термін визначається як знак, що використовується для представлення спеціального поняття, в даному випадку явища дійсності.

Як правило, термін відноситься до спеціального поняття, і в цьому сенсі термін є однозначним. Існування деяких визначень є результатом використання терміна для позначення конкретних понять у різних системах і концептуальних підсистемах. Багатозначності терміна можна легко запобігти, оскільки достатньо створити систему чи підсистему, до якої належить термін, у якій термін матиме лише одне значення.

Термін відображає більш конкретне і чітке визначення науково-технічного мислення. Наприклад, слово **ВОДА**, що перекладається як **ВОДА**, це хімічна сполука, що складається з двох елементів і одного елемента **ВОДНЮ**.

На думку Д. Фюрта, складний зв'язок між повсякденними словами та термінами ускладнює визначення термінів окремих галузей науково-технічної літератури [Ферт, с.29].

Слово можна використовувати як термін, що використовується в певному стилі, але також може стосуватися спеціальних значень слів у загальному вживанні.

Отже, термін - це слова (або сполучення слів), які в загальному сенсі передають розуміння певної діяльності чи знання, досить змістовно і точно відображаючи основну думку, основні характеристики визначень.

1.3. Англомовні терміни в сучасному психологічному дискурсі

Психологічна термінологія відображає процеси та явища, що відбуваються в психологічній галузі, і яка сьогодні активно формується. Психологічну термінологію можна охарактеризувати як адаптивну

систему з огляду на те, що вона адаптується до обставин функціонування літературної мови. Крім комунікативної функції, психологічна терміносистема здійснює і пізнавальну функцію.

Термінологічну систему визначають як семіологічну систему, що являє собою певну систему понять, яка відображає певну наукову точку зору. Термінологічній системі притаманні такі властивості, як об'єктивність, структурованість і єдність. Об'єктивність системи стосується компонентів мови, які мають знаковий характер і предметну природу.

Під структурою системи розуміють відношення між компонентами мовної системи, які впорядковані на певних рівнях та ієрархічно пов'язані між собою. Характеризуючи єдність терміносистеми, слід підкреслити інтеграційну ознаку рівневої ієрархії мовних компонентів та "сумісність центру і периферії".

Так само терміносистему можна розглядати як сукупність або систему термінів, що належать до певної галузі знань або науки і визначають її.

Термінологія не завжди має чітке визначення. Деякі науковці не розрізняють ці поняття, тобто асоціюють терміни "термінологія" і "терміносистема" один з одним. Інші пропонують чітке визначення терміна термінологія, наприклад: термінологія - це замкнутий лексичний контекст, межі якого визначаються певною соціальною організацією дійсності. Б.М. Головін та В.І. Карабан під термінологією розуміють сукупність термінів, пов'язаних зі сферою професійної діяльності та між собою на поняттєвому, лексико-семантичному, словотвірному та граматичному рівнях [Карабан]. На думку Г. Наконечної, термінологія розглядається як компонент мовної системи і є одним із засобів формулювання наукової думки [Наконечна]. Відтак, Л. В. Савицька подає п'ять семантичних значень цього поняття, серед яких термінологія визначається як система термінів, як вчення про утворення, склад і

функціонування термінів, а також як єдине термінологічне значення [Савицька]. У термінологічних дослідженнях зазвичай виокремлюють три тенденції: по-перше, автори розглядають термінологію як складову частину загальнолітературної мови, по-друге, автори розглядають термінологію як своєрідну сферу лексики, яка пов'язана із загальнолітературною мовою, по-третє, термінологія розглядається як штучно обґрунтована система символів.

У нашому дослідженні ми дотримуємося першого підходу і виходимо з того, що термінологія є складовою загальнолітературної мови. С. Девіс визначає термінологію як функціональний різновид загальнолітературної мови, що відрізняється від неї своїм змістом, тобто придатний для різних конфігурацій суспільної свідомості - від буденної до наукової, а також для різних комунікативних ситуацій (сфер функціонування терміна) [Davis].

З двох існуючих визначень "термінологія" і "терміносистема", де визначення "термінологія" пов'язане з терміном, логічні терміни і терміни на позначення галузі знань зазвичай містять елемент *logos*, що означає науку і галузь знань.

З огляду на те, що термінологічна система складається з лексики загальнолітературного стилю, загальнонаукових термінів-дефініцій і термінів вузькопрофесійної сфери, можна зробити висновок, що в даному випадку вона пристосована до загальнолітературного стилю, надаючи власні невичерпні резерви для визначення нових дефініцій, створення засобів і методів практичного навчання термінів, і водночас підпорядковуючи формування термінологічної лексики власним законам і тенденціям, але певна її частина має безпосереднє відношення до мови науки. Мова науки, або в ширшому розумінні фахова мова, - це багатфункціональна система загальнолітературної мови, яка виконує вузьку, але досить спеціалізовану комунікативну функцію в професійній

сфері. Термін входить до єдиної лексичної системи мови лише за допомогою певної термінологічної системи.

Аналіз термінологічних систем різних галузей знань дає можливість розвивати їх, виявляючи при цьому специфічні для кожного терміна ознаки і відрізняючи їх від характерних ознак термінів окремих предметних галузей або термінів з розряду суміжних дисциплін. Наявність спільних якостей у різних категорій терміносистем визначається способами використання лексичного матеріалу мови, який слугує будівельним матеріалом для формування різних терміносистем. Характерні риси терміносистем створюються під впливом особливостей предметного знання, формування історії наукової галузі, а також можливостей словотвору в мові.

Терміносистема здійснює передачу буття через систему понять, що відображає наукову картину світу, яка незалежно від суб'єкта повідомляє про існування предмета, тобто його якості, закономірності та реалізацію. Подібним чином термінологічна система сприяє формуванню специфічних умов існування предмета, які системно визначаються так само, як і "теоретизований світ". На думку А.В. Поліщука, "теоретизований світ", внаслідок елімінації, породжує особливі галузі, тобто галузі дії теорії [21, с.46].

Коли термін активізує свою пояснювальну функцію, він забезпечує і підтримує існування галузі теорії, що розуміється як дедуктивно побудована система організації знання, яка встановлює принципи логічного виведення знання.

Окрім комунікативної функції, психологічна терміносистема виконує також когнітивну функцію. У цьому випадку терміносистема розглядається як інструмент пізнання, набуття навичок і знань. Психологічну терміносистему вважають "відкритою" системою, тому необхідно вивчати як внутрішні, так і зовнішні зв'язки, оскільки вона постійно залучається і розвивається як у пізнавальній, так і в

перетворювальній діяльності людини. Психологічну термінологію вважають системою, а отже, її необхідно розглядати разом із середовищем, у якому вона функціонує та формується. Оскільки середовище виступає як оточення стосовно вихідної системи, то середовище стосовно психологічної термінології - це суспільство в широкому розумінні, а в вузькому - фахівці, які працюють у галузі психології і, крім того, у галузі психології як науки.

Система психологічної термінології, функціонуючи у взаємозв'язку з навколишнім середовищем, дозволяє людям застосовувати знання, отримані з навколишнього світу, для вирішення певних проблем і досягнення своїх цілей. Оскільки обмін даними здійснюється в результаті процесу комунікації, то в цьому випадку індивіди, які беруть участь у цьому процесі, вважаються доменом психологічної терміносистеми. Саме тут має місце комунікативна функція термінологічної системи, яку вона повинна виконувати в контакт з навколишнім середовищем. Психологія як наука та навколишній світ є середовищем когнітивної функції психологічної терміносистеми. О.В. Глоба поділяє цю точку зору і вважає, що природним середовищем термінології є поліфункціональний різновид загальнолітературної мови, який традиційно називають мовою науки [7, с. 6].

Пізнавальну функцію виконує термінологія, яка пояснює спеціальне поняття за допомогою мовного символу, що характеризує щось єдине і закономірне в предметі. Термінологія - це знання і набутий досвід, закодовані людиною в лінгвістичні символи і, в такий спосіб, виконує репрезентативну функцію. Терміни, що виражають спеціальні поняття за допомогою мовних знаків, можуть допомогти людині зрозуміти різні галузі психології, а також нові сфери науки і практики, які регулярно виникають і розширюють зв'язки між ситуаціями. Ці умови вважаються чинниками "приспосовування" психологічної термінології до нових умов, створених цим періодом.

Виявляючи конотативні орієнтації в системі світу, психологічна терміносистема дозволяє усвідомити історичну ситуацію застосування терміна і таким чином визначити вплив пояснювальної моделі мовної системи на межі світу теорії, яка продукує сферу застосування системи теорії.

Можна зробити висновок, що застосування англомовних психологічних термінів в сучасній психологічній науці є надзвичайно важливим, особливо в умовах глобалізації та міжнародного спілкування. Деякі аспекти, що роблять це застосування особливо актуальним:

Міжнародний обмін знаннями: Англійська мова стала основним мовним інструментом для комунікації та обміну знаннями в галузі науки, включаючи психологію. Використання англійських термінів сприяє зручності і ефективності спілкування між науковцями з різних країн.

Широкий доступ до інформації: Багато наукових журналів, статей, книг і конференцій у сфері психології публікуються англійською мовою. Використання англійських термінів дозволяє науковцям отримати доступ до останніх досліджень і ресурсів у цій галузі.

Уніфікація термінології: Використання англійських термінів сприяє уніфікації термінології в психологічній науці, що сприяє зменшенню недорозуміння та підвищує чіткість спілкування між науковцями.

Міждисциплінарність: Багато сучасних досліджень в психології потребують міждисциплінарного підходу. Використання англійських термінів сприяє зручному обміну інформацією між різними галузями науки.

Популяризація науки: Використання англійських термінів у наукових публікаціях та в інтернеті допомагає популяризувати психологію серед широкого загалу та сприяє підвищенню інтересу до науки в цілому.

Усі ці аспекти роблять англomовні терміни невід'ємною частиною сучасної психологічної науки та сприяють розвитку цієї галузі як на міжнародному, так і на національному рівнях.

1.4. Класифікація термінів та їх етимологія

Останнім часом, коли формується значний масив термінів, виникає потреба в їх класифікації. Науковці [13; 15; 21; 27] вважають, що терміни, об'єднані за професією чи галуззю науки, утворюють номенклатуру - своєрідну систематизовану схему, що містить дефініції понять [13; 15; 21; 27].

Аналіз наукових досліджень у галузі термінології показує, що багато вчених пропонували власні класифікації термінів.

Так, за класифікацією В'ячеслава Карабана, терміни поділяються на чотири структурні типи відповідно до їхньої будови, а саме: 1) прості терміни (прості кореневі слова): *loss* - збиток, *debt* – борг;

2) похідні терміни: суфіксальні, префіксальні, суфіксально-префіксальні: *controlling* - керуючий, *strategic* - стратегічний, *competitive* - конкуруючий, *mismatch* - незбіг строків погашення, *rediscount* - повторна знижка, *outwork* - надомна робота;

3) складні терміни: *an editor-in-chief* – ГОЛОВНИЙ редактор, *a policeman* - поліцейський;

4) терміни-словосполучення: *safe working conditions* - безпечні умови праці, *skilled worker* - кваліфікований працівник, *wage rate* - зарплатна ставка, *labour organization* - трудова організація, *leadership style* - лідерський стиль [11, с. 89].

А.С. Дьяков, Т.Р. Кияк та З.Б. Куделко пропонують таку класифікацію типів словотвірних термінів

1) терміни - кореневі слова (питома та запозичена непохідна лексика);

2) похідна лексика: терміни, утворені префіксальним та суфіксальним способами;

3) терміни - складні слова;

4) терміни-словосполучення

5) терміни-аббревіатури

6) алфавітні символи

7) символи (знаки)

8) номенклатура [21].

А.С. Дьяков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделко поділяють терміни за структурно-семантичними особливостями на два типи

1) терміни-слова

2) терміни-словосполучення

3) запозичені терміни

4) терміни-аббревіатури [10].

Розглянемо деякі з цих типів термінів детальніше.

Терміни-слова складаються з одного слова і представлені іменниками, прикметниками, частками та дієсловами: flexible, to control.

Як відомо, терміни утворюються відповідно до моделей, притаманних даній мові. Під моделлю розуміють одиницю словотвору, яка визначає структурні та семантичні відношення між твірною і похідною основами і характеризується наявністю певного словотвірного значення.

На думку М. І. Мостового, відкриття нових явищ викликає значні труднощі у визначенні загальнонаукової, загальнотехнічної, галузевої та вузькоспеціалізованої термінології: загальнонаукові та загальнотехнічні терміни - це терміни, що використовуються в різних галузях науки і техніки. Галузеві терміни - це терміни, що використовуються лише в одній галузі знань. Наприклад: нугаторний.

Вузькоспеціалізовані терміни - це терміни, які є специфічними для знань певної галузі. Наприклад: chaplain - капелан (священик в армії, коледжі, лікарні, в'язниці), charge-sheet - протокол [21, с.18].

Коли необхідно назвати нові явища і поняття, багато загальноживаних слів набувають нових значень.

При перекладі термінів іншою мовою відбувається спеціалізація їхнього значення та злиття еквівалентів при перекладі українською мовою. Іноді в текстах зустрічаються слова та вирази, що належать до різних функціональних систем, тобто різних галузей. Термін може бути похідним від рідної мови або запозиченим з нейтрального термінологічного банку (міжнародної греко-латинської термінології) чи з іншої мови; він повинен відображати специфіку поняття, про яке йдеться; для фахівця значення терміна дорівнює значенню поняття.

Як свідчить аналіз спеціальної літератури, усі терміни поділяються на: прості, що складаються з одного слова (punish); складні, що складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс (house - breaking); та терміни-словосполучення, що складаються з кількох компонентів (special performance) [21, с. 24].

Найважливішою характеристикою терміна-словосполучення є те, що він може бути відтворений у сфері професійного вжитку для вираження певного спеціального поняття. Складений термін буде стійким лише для певної системи. Поза межами даної термінологічної системи такий вираз не буде стійким і не сприйматиметься як цілісна мовна одиниця. Таким чином, за кожним складним терміном (терміном-словосполученням) стоїть стійка, стандартна відтворювана структура складного (фрагментованого) професійного поняття [12].

1.5. Способи перекладу лексичних одиниць англійської мови українською

Як показує аналіз спеціальної літератури з перекладознавства, при перекладі англійських лексичних одиниць, у тому числі термінів, використовується низка специфічних прийомів і способів відтворення різних

мовних одиниць у перекладі. На думку Ілька Корунця, традиційно виділяють наступні типи перекладу:

1) Дослівний переклад, який використовується при роботі з окремими словами, лексичне значення, а також зовнішня форма і структура яких повністю збігаються в мовах оригіналу і перекладу (це переважно інтернаціональні морфеми, лексеми/словосполучення, рідше в англійській та українській мовах, але часто в деяких інших мовах, вирази, які дослівно збігаються або дуже схожі з передачею того самого лексичного значення лексичної одиниці, наприклад, адміністратор, экс-президент [15, с. 9].

2) транскрипція - спосіб, за допомогою якого частково передається орфографічна та часткова звукова форма слова/словосполучення мови оригіналу: archbishop архієпископ, card картка/картка, European європейський, Muscovite москвич москвич, organised організований, stylised стилізований, therapeutic терапевтичний.

Однак, коли лінгвістична форма слова в мові перекладу та мові перекладу не зовсім збігається, слід звертати увагу на спосіб транскрибування таких слів, адже вони можуть вживатися з якимось іншим значенням лексем або з так званими "хибними друзями перекладача" - кальками, які мають зовсім різні значення в різних мовах (наприклад, прикраса, а не прикраса; репліка, а не репліка).

3) Дослівний переклад, який також використовується на рівні лексем, але, на відміну від дослівного перекладу або транскрипції, ніколи не передає написання або звукову форму вихідних мовних одиниць, а лише їх значення: боязкий боязкий, безстрашний безстрашний, безпорадний безпорадний, неправильний неправильний. Коли значення та морфологічна структура слів в англійській та українській мовах майже ідентичні, частина англійської лексики може бути перекладена дослівно на лексичному та морфологічному рівнях, наприклад, help-less безпорадний, super-profit надприбутковий. Однак переважна більшість інших слів при перекладі не зберігають своєї структури в мові перекладу через відмінності в морфологічних системах англійської та

української мов. Усний переклад багатозначних слів дозволяє вибрати правильний варіант з декількох варіантів.

Так, наприклад, українське слово "автомат" може мати наступні еквівалентні варіанти в англійській мові: 1) автомат; 2) гральний автомат; 3) автоматичний телефон; 4) пістолет-кулемет (автомат).

Дослівний переклад використовується лише на рівні лексичної одиниці (слова), оскільки на рівні словосполучень, особливо ідіоматичних одиниць та сталих виразів, дослівний спосіб перекладу часто може знищити зміст, наприклад, never say die (дослівно - ніколи не вмирай) слід перекладати - не падай духом; first night (у театральному дискурсі) - не "перша ніч", а прем'єра, Наочним прикладом дослівного перекладу можуть слугувати словники, в яких наводяться лексичні значення тисяч окремих слів.

4) Дослівний переклад - це послідовний переклад на рівні словосполучень і речень.

5) Підрядковий переклад - це традиційний термін, що означає повністю вірний переклад на рівні певного тексту. Це можуть бути уривки з твору, строфи, уривки або сам твір. Метод інтерлінійного перекладу можна застосовувати практично до всіх мовних одиниць (речень, метадискурсивних одиниць, уривків).

6) Художній переклад - це найвищий рівень перекладацької діяльності. Зокрема, будь-який матеріал, майстерно перекладений на мову перекладу звичайним майстром пера, може набути достовірності та літературного (або художнього) рівня, рівного мові оригіналу. Залежно від типу перекладеного матеріалу такий спосіб виконання може бути літературним або літературно-художнім.

В'ячеслав Карабан подає перелік основних способів перекладу лексичних одиниць: пошук лексичних відповідників, лексичні та граматичні трансформації, контекстуальна заміна та пояснювальний переклад [11; 12]. Розглянемо їх більш детально.

1. пошук словникових відповідників

Переклад багатозначних слів (підбір варіантних еквівалентів). Неозначені слова мають різні перекладацькі еквіваленти відповідно до кількості значень (лексико-семантичних варіантів). Еквіваленти неозначеного слова називаються варіантами перекладу. Варіантний еквівалент - це один з можливих варіантів перекладу слова (терміна). Як правило, один варіант еквівалента передає одне значення мови оригіналу, тобто кожен варіант еквівалента, як правило, передає одне значення мови оригіналу [11, с. 9-23].

2) транскодування - спосіб перекладу, при якому звукова та/або графічна форма слова мови оригіналу передається за допомогою алфавіту мови перекладу, наприклад, management - управління, emitter - випромінювач, periscope -перископ [11, с. 28].

3) калькування (дослівний переклад) - спосіб перекладу нових слів (термінів), при якому еквівалент простого або (частіше) складного слова (терміна) в мові оригіналу підбирається, як правило, зі словника. Калькування як прийом перекладу здебільшого використовується при перекладі складних слів (термінів) [11, с.38].

4) Використання лексичних та граматичних трансформацій

Контекстуальна заміна - це лексична перекладацька трансформація, в результаті якої перекладається слово або словосполучення, що не має словникового відповідника і вибирається з урахуванням контекстуального значення слова, що перекладається, контексту вживання та мовленнєвих норм і конвенцій мови перекладу [12, с.43].

- Семантичне поглиблення - це прийом контекстуальної заміни, суть якого полягає в логічному розвитку значення слова, що перекладається, при вживанні слова в перекладі [12, с. 49].

- Антонімічний переклад (формальне заперечення) - це заміна форми слова або виразу його протилежністю (позитивного - негативним і навпаки), при цьому значення перекладеної одиниці залишається в основному аналогічним [12, с. 57].

5) Пояснювальний переклад - у випадках, коли в українській мові немає еквівалента або варіанта англійського слова, ми рекомендуємо використовувати пояснювальний (або роз'яснювальний) переклад. По суті, це не переклад, а більш-менш широке тлумачення значення англійського слова, наприклад: tutor - керівник групи студентів в англійському університеті;

Описовий переклад, як правило, контекстуальний і не має фіксованої композиції.

Однак описовий переклад може бути запропонований як еквівалентний переклад, наприклад, при перекладі термінів, що вимагають точного формулювання в рекламі: affidavit - письмова заява під присягою; bull - спекулянт, який робить ставку на зростання вартості акцій; bear - спекулянт, який робить ставку на падіння вартості акцій; antedate - ретроспективна дата.

Бажання уникнути дослівного перекладу спонукає перекладача запозичувати іншомовне слово та адаптувати його за допомогою транскрипції або транслітерації. Наприклад, слово "геноцид" наприкінці Другої світової війни описово перекладали українською як "масове винищення населення за політичними, релігійними, етнічними та іншими мотивами". В українську мову увійшли і закріпилися такі англійські реалії, як "спікер", "вікенд", "стриптиз", "сендвіч".

Як видно з наведених вище прикладів, між словами в двох мовах може не бути точної відповідності. У таких випадках прийнято говорити про безеквівалентну лексику. Безеквівалентна лексика - це слова і словосполучення, які не мають повних або часткових еквівалентів у словниковому складі іншої мови, і в цьому випадку ця лексика заповнюється при перекладі і використовується описовий переклад.

У деяких випадках при перекладі безеквівалентних слів доводиться вдаватися до перебудови структури речення, лексичних замінів, які повністю змінюють значення вихідного слова, або до обох способів одночасно, тобто до так званих лексико-граматичних перекладацьких трансформацій.

У перекладі зазвичай використовується низка різних трансформацій, основними з яких, на думку Ілька Корунця, є кваліфікація, конкретизація, генералізація, синтаксична подібність, граматична заміна та антонімічний переклад [15, с. 180-185]. Розглянемо їх детальніше.

Калькування перекладу

Простежувальний переклад передбачає поелементний переклад складних слів і речень. Перекладається кожен компонент цілого, а потім всі вони механічно поєднуються без будь-яких перетворень або модифікацій. Низка таких кальок увійшла до лексикону української мови як запозичення з англійської: *sky-scraper* -*хмарочос*; *watercooled* – *водоохолоджуючий*; *Grand Jury* – *велике жюрі*; *dry law* -*сухий закон*.

Каліграфія - це спосіб перекладу складових частин вихідної лексичної одиниці шляхом заміни їх лексичними еквівалентами в мові перекладу, які відтворюють структуру вихідної лексичної одиниці.

Конкретизація - це заміна слова або словосполучення з більш широким предметно-логічним значенням в мові оригіналу словом або словосполученням з більш вузьким значенням в мові перекладу. В результаті такої трансформації одиниця мови оригіналу виражає загальне поняття, а одиниця мови перекладу - жанрове поняття.

Генералізація - це заміна одиниці мови оригіналу з вузьким значенням на одиницю з ширшим значенням. Отримана відповідність виражає загальне поняття, яке містить вихідне жанрове поняття. Одиниця мови перекладу виражає загальне поняття, а одиниця мови оригіналу виражає конкретне ПОНЯТТЯ.

Синтаксична еквівалентність (дослівний переклад) - це метод перекладу, при якому синтаксична структура мови оригіналу трансформується в аналогічну структуру мови перекладу. Синтаксична еквівалентність може призвести до повного збігу кількості та порядку мовних одиниць у мові оригіналу та мові перекладу.

Граматична заміна - це спосіб перекладу, при якому граматична одиниця мови оригіналу трансформується в одиницю з іншим граматичним значенням у мові перекладу.

Антонімічний переклад - це лексико-граматична трансформація, що супроводжується заміною позитивної форми в мові оригіналу на негативну форму в мові перекладу, або навпаки, заміною лексичної одиниці в мові оригіналу на антонімічну одиницю в мові перекладу.

Щодо необхідності правильного перекладу термінів, то В'ячеслав Карабан вважає, що першим кроком є пошук еквівалента терміну мови оригіналу в мові перекладу. Це можливо, якщо обидві мови перебувають на однаковому рівні науково-технічного та соціального розвитку (еквіваленти знаходять, а не створюють). Однак у багатьох випадках значення таких одиниць не повністю збігається. Проте переклад можливий, якщо з контексту зрозуміло, що терміни в обох мовах означають одне й те саме.

Отже, переклад англійських термінів може включати різні способи, залежно від контексту, особливостей мови та культури, а також мети перекладу.

Як свідчить аналіз спеціальної літератури, найпоширенішими способами перекладу термінів є:

- 1) калькування, що передбачає прямий переклад терміна без зміни його форми або структури;
- 2) переклад за семантикою (еквівалентний переклад): Використовується для збереження сенсу терміну, але з використанням іншого слова у цільовій мові;
- 3) перифраза (описовий переклад): У випадках, коли немає прямого еквіваленту в цільовій мові, використовується описовий переклад;
- 4) адаптація, коли термін має бути адаптований до з урахуванням особливостей культури та мови, на яку здійснюється переклад:

- 5) транслітерація або транскрипція використовується для перекладу іншомовних слів за допомогою їх звукового відображення або передачі за допомогою літер або символів іншої абетки;
- 6) нейтралізація, коли термін може бути сприйнятий аудиторією цільової мови з певним негативним забарвленням, використовується нейтралізація;
- 7) комбінований переклад, використовують комбінацію різних способів перекладу для досягнення максимально точного відображення сенсу та ідеї оригінального терміну.

Вибір способу перекладу залежить від багатьох факторів, включаючи особливості мови, контексту та мету перекладу. У багатьох випадках перекладачі використовують свій професійний досвід та творчий підхід для забезпечення якісного перекладу.

Висновки до першого розділу

Дискурс як об'єкт дослідження знаходиться у центрі уваги сучасної науки у цілому і лінгвістики, зокрема. Аналіз численних існуючих визначень дискурсу дозволяє коротко резюмувати поняття дискурсу як мовленнєво-комунікативну діяльність у певній сфері. Психологічному дискурсу як одному з видів наукового дискурсу притаманні свої характерні лексико-граматичні та функціональні особливості. Основною характерною одиницею (та лінгвістичною одиницею чинного дослідження) є термін.

Під терміном зазвичай розуміють спеціальні слова емоційно нейтрального забарвлення або поєднання слів, що зустрічаються в певних професійних сферах і вживаються в особливих випадках. Термін точно відображає назву певного поняття, яке належить до певної галузі техніки чи науки. У спеціальній літературі термін несе основне смислове навантаження і займає головне місце серед інших формальних і загальнолітературних лексем. У спеціальній науковій літературі досить детально досліджено такі характеристики окремих термінів, як точні наукові визначення (дефініції), близькість понять, однозначність у галузі, відсутність або недостатня експресивність, нейтральність у стилі. Термін, як і слово, представляє поняття, яке виступає маркером об'єкта чи суб'єкта.

Терміни класифікують за різними принципами. Найпоширенішою класифікацією термінів, що використовується перекладознавством, є класифікація, запропонована В'ячеславом Карабаном, згідно якої терміни поділяються на чотири структурні типи, а саме:

1) прості терміни (прості кореневі слова); 2) похідні терміни: суфіксальні, префіксальні, суфіксально-префіксальні; 3) складні терміни: утворені сполученням основ двох різних лексем; 4) терміни-сполучення.

Аналіз спеціальної літератури дозволяє побачити, що при відтворенні англomовних термінів українською мовою перекладач сьогодні послуговується низкою способів, основними з яких є: калькування, пошук еквівалента-відповідника; перифраза (описовий переклад, адаптація (коли термін має бути адаптований до з урахуванням особливостей культури та мови, на яку здійснюється переклад), транслітерація або транскрипція, нейтралізація(коли термін може бути сприйнятий аудиторією цільової мови з певним негативним забарвленням) та комбінований переклад (використання різних способів для досягнення еквівалентності перекладу).

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ (САМОСТІЙНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)

У роботі були розглянуті такі категорії психологічних термінів: психологічного консультування, психічно-пізнавальні, когнітивні, біхевіористичні тощо.

2.1. Структурні особливості англomовних термінів психологічного дискурсу та особливості їх функціонування

Як свідчить самостійний аналіз структури, тобто способів утворення зібраних для самостійного дослідження 100 термінів, терміни психологічного дискурсу характеризуються структурну неоднорідністю і утворюються за декількома словотворчими моделями. Розглянемо їх детальніше.

1. Термін з одним компонентом. Наприклад: *anger* – гнів, *stimulus(stimuli)* – подразник; *empathy* – емпатія; роздратування; *phobia* – фобія; *assault* – насильство; *symptom* – симптом; *abuse* – жорстоке поводження; *conflict* – конфлікт; *control* – контроль; *epilepsy* – епілепсія; *phenomenon* – феномен; *strain* – напруження; *stress* – стрес; *tension* – знервованість; *therapy* – терапія.

Однокомпонентні терміни поділяються на прості та складні. Складними називається ті терміни, що складається з двох (або більше) слів кореневих компонентів і сприймаються як одне слово (може писатися разом або через дефіс) але зберігає семантичну цілісність.

Прості терміни утворюються способом афіксації, тобто, за допомогою суфіксів чи префіксів, або поєднанням і суфіксів, і префіксів.

Похідні терміни можна розділити на кілька категорій:

- терміни, утворені суфіксальним способом: *autism*
– аутизм; *avoidance* – уникнення; *cognitive* – когнітивний; *adaption* – адаптація; *anxiety* – тривога; *behaviorism* – біхевіоризм;
competency – компетентність;
- терміни утворені префіксальним способом: *retarded* – відсталий;
injury – травмування; *impact* – вплив; *immature* – незрілий; *inability* – нездатність;

- терміни утворені суфіксально – префіксальним способом: *impulsiveness* – імпульсивність; *aggression* – агресія; *depression* – депресія; *abnormal* – аномальний; *atypical* – атиповий; *irritability* – дратівливість.

Складні терміни вимагають особливої обережності та уваги під час перекладу. Більшість складних слів утворено на основі словосполучень, але деякі з них утворюються додаванням фундамент. На основі іменників утворюються складні іменники, які перебувають у певному структурно-семантичному відношенні між собою:

pathological – патологічний; *neurodevelopment* – нейророзвиток; *egocentrism* – егоцентризм; *psychogenic* – ПСИХОГЕННИЙ; *hyperactivity* – гіперактивність; *psychosomatic* – ПСИХОСОМАТИЧНИЙ.

Переклад складних термінів здійснюється за допомогою відповідних аналогій

2. Термін із двома компонентами.

Для перекладу термінології необхідно детально розглянути особливості найбільш поширених конструкцій. З погляду психологічних термінів найпоширенішими термінами є терміноструктури, які складають три чверті загальної терміноструктури.

Перекладається термін, побудований за зразком іменник + іменник переважно та ін.: складні терміни, змінені лексичними компонентами місць (*reality level* – рівень реальності *superiority feeling* – почуття переваги, *individual's disposition* – схильність індивіда,); як складний термін, у якому англійський відповідник іменника змінюється іменниково-прийменниковою конструкцією (*school psychologist* – шкільний психолог *shock therapy* – шокова терапія,), або іменник замінюється словосполученням з тотожним значенням (*anxiety tolerance* – здатність переносити тривожність *vocabulary test* – тест словникового запасу,).

Найпоширеніша конструкція — іменник + іменник. Ці фрази перекладаються:

- складним терміном подібної структури (*emotional pain* – емоційний біль);
- складним терміном, *psychotic disorder* – психотичний розлад, де відповідником прикметника виступає іменник (*public opinion* – суспільна думка, *schedule reinforce* – підкріплюваний стимул,);
- складним терміном, де прикметник перекладається словосполученням відповідником прикметника (*superior intelligence* – інтелект вище норми *token economy* – жетонна система винагороди,);
- складним терміном, де відповідником прикметника виступає дієприкметник теперішнього часу (*releasing stimulus* – ключовий подразник).

Часто зустрічаються називні словосполучення, ускладнені прийменниками. Вони не викликають труднощів у процесі перекладу та перекладаються українською мовою простими словосполученнями (наприклад, *psychology of religion* – психологія релігії *order of merit* – ранговий порядок,), або прийменниковим словосполученням (наприклад, *flight into illness* – втеча у хворобу, *escape from reality* – втеча від реальності,).

Є також поєднання дієслів з іменниками, яке перекладається, зазвичай, граматично еквівалентними структурами.

3. Структура з трьох компонентів, це терміни, що складається з трьох частин. Найпоширеніша модель – **іменник + іменник + прикметник**.

Існує два основних способи перекладу цієї моделі:

- іменники та прикметники замінено іменниками (*age-equivalent scale* – шкала вікових еквівалентів);
- прикметник з іменником замінюються словосполученням, із збереженням вихідної структури (*therapy behavior psychologist* – психолог, який вивчає поведінку, *alternate response test* – тест з альтернативними варіантами відповіді,).

Наступна модель психологічного терміна - **прикметник + прикметник+ іменник**. Останній компонент цієї моделі (іменник) в українській мові

перші два компоненти (символ + іменник) перекладаються так.

psychodynamic psychotherapeutic process – психодинамічний психотерапевтичний процес

hierarchical multiple regressions – ієрархічні множинні регресії;
- іменник та іменник (*test sentence repetition* – тест на повторення матеріалу про речення).

4. Багатокомпонентів терміни складаються з чотирьох чи більше елементів

і перекладається дослівно за допомогою українських відповідників, або перекладено методами описового перекладу (наприклад: *scaling multiple aptitude battery* – набір тестів для багатосторонньої оцінки здібностей *method of equal appearing intervals* – метод суб'єктивно рівних інтервалів; *cognitive process of personality psychology* – пізнавальний процес психіки особистості;).

5. Терміни-абрєвіатури – це інша структурна модель психологічних термінів. Абрєвіатури утворюються шляхом скорочення слова або фрази на початкову слова або назви, наприклад: *CTA (Cognitive Task Analysis)* – аналіз когнітивних завдань *TSBI (Texas Social Behavior Inventory)* – Техаська шкала соціальної поведінки; *BPI (Brain Performance Index)* – індекс продуктивності мозку;.

На відміну від абрєвіатур, скорочення утворюються в результаті сполучення кількох частин слова або кількох слів, наприклад: *PSY (PSychology)* – психологія *BRUMS (BRUnel Mood Scale)* – шкала настрою Брюнеля;.

У психологічному дискурсі, як свідчить проведений аналіз, часто використовуються скорочення та абрєвіатури, які відтворюються в українському перекладі транскодуванням. Наразі існує тенденція до транскодування власних назв, організацій англійської мови. Так, загальноживанитми скороченнями є назви асоціацій та організацій: *NPTC (National Psychology Training Consortium)* – консорціум національної

психології, *PARL (Psychology Academic Resource Laboratory)* – академічна ресурсна лабораторія психології.

Часто аббревіатури та акроніми перекладаються повністю україїнською як повні слова чи фрази. Цей спосіб перекладу використовується, якщо у мові перекладу немає відповідної аббревіатури. Оскільки необхідно визначити повну форму аббревіатури за допомогою словника, перекладач використовує відповідний галузевий словник.

Передбачається, що такий переклад матиме подібний переклад українською мовою. Наприклад: *EEG (electroencephalogram)* – ЕЕГ (електроенцефалограма), *CNS (central nervous system)* – ЦНС (центральна нервова система).

Таким чином, психологічні терміни мають свої структурні особливості, оскільки вони часто базуються на специфічних концепціях, теоріях та класифікаціях. При перекладі цих термінів важливо враховувати їхню структуру, а також специфічні контексти, у яких вони вживаються. Ось деякі способи та прийоми перекладу психологічних термінів:

1. Семантична точність: Психологічні терміни мають чітко визначені семантичні межі, тому важливо зберегти точність їх перекладу, щоб вони відображали відповідні поняття та концепції.
2. Контекстуальна адаптація: Психологічні терміни можуть мати різні значення в різних контекстах. При перекладі важливо враховувати контекст вживання термінів та адаптувати їх переклад до конкретного контексту.
3. Еквівалентність: При перекладі психологічних термінів важливо забезпечити еквівалентність між оригінальним терміном і перекладом, щоб передати його семантичне навантаження та концептуальні особливості.
4. Калькування: Деякі психологічні терміни можуть бути перекладені шляхом калькування, коли зберігається структура терміну, але

замінюється слово на відповідний еквівалент у цільовій мові.

Наприклад, "psychotherapy" може бути перекладено як "психотерапія".

5. Фразеологічні вирази: Деякі психологічні терміни можуть бути виражені за допомогою фразеологічних виразів або розмовної мови, що краще відповідає менталітету та культурі цільової аудиторії.
6. Лексична адаптація: У деяких випадках може знадобитися лексична адаптація психологічних термінів до мови та культури цільової аудиторії з урахуванням їхніх специфічних особливостей та уживання.

При перекладі психологічних термінів важливо не лише забезпечити точність і адекватність перекладу, але й враховувати контекст та особливості аудиторії, до якої вони звертаються. Крім того, поєднання різних способів та прийомів перекладу може допомогти краще передати значення та сенс психологічних термінів.

2.2. Особливості перекладу англomовних психологічних термінів на українську мову

Зважаючи на те, що психологічні терміни мають свої контекстуальні особливості та можуть мати різні відтінки значень, переклад їх на українську мову може бути різним. Ось деякі приклади перекладу англomовних психологічних термінів на українську мову:

Emotion (емоція) - внутрішній стан людини, який виникає від певного стимулу або ситуації.

Cognitive-behavioral therapy (когнітивно-поведінкова терапія) - метод психотерапії, що базується на зміні негативних мислених патернів та поведінкових звичок.

Self-esteem (самооцінка) - загальна оцінка себе, своїх здібностей, цінностей та досягнень.

Stress (стрес) - відчуття напруження, невпевненості або непорядкування, яке виникає від негативного впливу зовнішніх або внутрішніх факторів.

Psychological trauma (психологічна травма) - відчуття емоційного, психологічного або духовного болю, що виникає внаслідок драматичного або травматичного досвіду.

Anxiety (тривога) - стан емоційної напруги, хвилювання або страху, який може виникати внаслідок переживання невизначеності або загрози.

Це лише кілька прикладів перекладу англійських психологічних термінів на українську мову. Важливо зберігати точність та зрозумілість перекладу, а також враховувати контекст вживання термінів у психологічній літературі та практиці.

Одним із викликів перекладу є відмінність між обсягом одиниці вартості двох відповідних термінів з українською та англійською мовами. Так, є багато англійських слів, які мають аналогії або синонімічні види слів.

Вживається в науково-психологічних підтипах, які мають досить велику кількість лексико-семантичних варіантів навіть у певному контексті, що призводить до однакової номенклатури термінів.

Особливо слова *unit* навіть у межах науково-технічних субшаблонів

Вживається у значенні «частина», «блок», «частина», «компонент», «елемент» тощо. Першим, звісно, має бути зосереджений перекладач контекст. При цьому, якщо він не міг знайти оптимальний варіант перекладу для такого терміна або незнання, до якого елемента відноситься це слово одиниця, він може уникнути дослівного перекладу слова, узагальнивши його значення, тобто за допомогою загального поняття (*behavior unit* – ПОВОДЖЕННЯ).

Таким способом перекладаються збірні іменники із розмитою семантикою, наприклад *arrangements* – пристосування.

Термін *identity* перекладається виключно «ідентичність», але в контексті його значення можна змінити. Термін *identity* - ідентичність

з'явився в психіатрії в контексті вивчення феномену кризи ідентичності, що описує стан психічно хворої людини, яка втрачає поняття ідентичності і не пам'ятає послідовність подій свого життя. Пізніше цей термін став частиною розладів, пов'язаних із кризою ідентичності: дифузна ідентичність, незадоволена ідентичність, дисоційована ідентичність та досягнута ідентичність. У цьому випадку термін слід розглядати як фразу, перекладену за допомогою рядків (*identity crisis* – криза ідентифікації).

Поширена проблема неправильних формулювань розуміння термінології. Психологічне та регулярне використання ментальні терміни в повсякденному житті та їх значення спотворюються або спрощуються. Це пов'язано з неправильним використанням термінології. Наукові терміни постійно змінюються, уточнюються для полегшення розуміння, а загальноживані терміни неправильно визначаються під псевдонауковими ярликами.

Термін *psychosis* використовується в побуті «психічний стан», сильне хвилювання або стрес.

Людині важко контролювати свої емоції та почуття. Для науки визначення, то психічне захворювання - це стан, що виникає під впливом різних розладів сильно відображає сприйняття і розуміння себе і навколишнього світу, від втрати критичності та дезорганізації поведінки. Це похідний термін, перекладено з використанням змішаного кодування (*psychosis* – ПСИХОЗ).

Досить популярним став термін *neurosis* Його навіть замінюють словом «нерв» у значенні нервового стану. Подумки цей термін означає неврологічні розлади. Це різноманітна група розладів, при яких проявляються симптоми (тривога, істерія, депресія тощо), але водночас критична оцінка власної ситуації, адекватне розуміння подій, розлад особистості та поведінки. дотримується соціальних норм. Цей термін було перекладено з використанням змішаного кодування (*neurosis* – НЕВРОЗ).

Також гарними прикладами служать терміни *depression* та *complex*. У загальному вживанні депресія набула значення «поганий настрій». «хандра», «журба», «траур». Ось професійне визначення депресії менше хвилювання, пристрасті, апатії, депресії.

Триває більше 3 тижнів. У цьому випадку використовується змішаний транс кодування (*depression* – депресія).

Під терміном *complex* розуміти невпевненість у собі та низькі оцінки особливості, здібності, ненадійна поведінка в деяких ситуаціях, негативні думки на ваш рахунок. Це часто називають сором'язливістю скромність у деяких соціальних ситуаціях. Цей термін в психології використовується в психоаналітичній теорії особистості. Це визначається «комплекси» — це несвідомі психічні структури, сформовані ранніми подіями розвиток - сукупність неусвідомлених ідей, образів, спонукань і установок.

Використання цього терміну означає, що людина вивчала психоаналіз, вміло теоретизує та поділяє концепцію психіки на структуру зі стійкими елементами.

Цей термін перекладається за допомогою транслітерації (складної).

Крім того, цей термін має кілька значень залежно від контексту інших країн термін система має інше значення.

З цих прикладів стає зрозуміло, що зміст неправильно зрозумілий термінологія спотворює розуміння та призводить до помилок під час перекладу; особливо при використанні описів і узагальнень.

Критичні помилки - це плутання термінів під час процесу перекладу через схожість одних і тих самих термінів. Наприклад, дієслова «відчувати - feel» і «почувати - feel». Відчуття – Feeling, це психічний процес, який складається з відображення в мозку властивостей предметів і явищ об'єктивного світу, а також стану організму, безпосереднього впливу на яке впливають подразнення відповідних органів чуття. Іншими словами, почуття відображають незалежні від людини властивості речей і явищ. Емоція — Emotion, психічний стан і процес, що відображає емоційну сторону

психічного світу людини, суб'єктивне переживання подій, емоційне ставлення до навколишньої дійсності.

Звичайно, при виборі наведених вище іменників (і відповідних дієслів) виникають певні труднощі. Взагалі ці слова багатозначні на відміну від однойменного психологічного терміна. Наприклад, слово «почуття», є взаємозамінні синонімами: почуття, відчуття, емоції, пристрасті, (міра), усвідомлення, сприйняття, передбачення (небезпеки). Іноді зустрічається в тексті випадку заміни цих значень. У психології словосполучення «шосте почуття» набуло в сучасній мовній практиці сталого термінологічного значення.

Також легко заплутатися в назві захисного механізму психічного «ВИГНАННЯ».

"Місцезнаходження". Придушення - це видалення чогось неприємного, бездумного. На побутовому рівні це проявляється як спроба відволіктися.

забудьте, але загалом процес дещо складніший.

Зміщення - це віддалення від об'єкта, який викликав емоцію

інший, тому що його справжня увага чомусь потрібна

приховати Наприклад, людина сердиться на свого боса, але кричить на його підлеглих чи на родину.

Іншою проблемою перекладу є багаторазова відповідність. Щоб не множити одні й ті самі терміни, перекладач повинен перш за все

з'ясувати, чи є фразеологічний еквівалент цього терміна в мові перекладу.

Якщо встановлено, що така еквівалентність існує, але вона ще не відображена

Необхідно аналізувати сучасну наукову літературу за словниками. Тому що вони не встигають зафіксувати лексичні одиниці, які нещодавно увійшли в систему мови, а поняття, виражене цим терміном, уже може використовуватися в літературі.

Задачу множинного листування розглянемо на прикладі фрази *behavioural intervention*. Два приклади перекладу українською мовою: поведінкове втручання та втручання в поведінку. Ці параметри переклад відзначається в психологічній літературі.

Інший варіант перекладу – «корекція поведінки». Цей термін зустрічається в переносному еквіваленті словосполучення *intervention for challenging behaviour* – корекція відхилень у поведінці.

Перевагою варіанта перекладу «виправлення поведінки» є прозорість внутрішньої форми, яка вказує на суть наукового поняття. Однак цей варіант перекладу (еквівалент терміну поведінкове втручання) не отримав широкого міжнародного визнання.

психологічна література. Ймовірно, це якимось пов'язано з терміном «ремонт».

«Поведінка по-українськи» має досить широке значення і може означати що завгодно

Дії, спрямовані на зміну поведінки - це печатки англійською

Інтервенція наголошує на використанні поведінкових методів лікування.

перевести поведінкові терміни в поведінкові орієнтації

intervention допускає фразу «поведінкове втручання», яка залишає без змін буквально значення вихідної лексичної одиниці в перекладі.

спосіб перекладу називається калькуванням). Завдяки збереженню внутрішньої форми матерії ця фраза дозволяє виразити цей вид терапії у формі трансляції як системи заходів, що передбачають активну участь (втручання) терапевта в зміну поведінки клієнта.

Інший варіант перекладу – «поведінкове втручання».

має чітку внутрішню форму, яка частково зберігає первинну звукову форму,

Це не веде нас до відповідних наукових концепцій. використовувати як

Термін групове поведінкове втручання може бути виправданим лише за умови необхідності провести різницю між поняттями, що позначаються словосполученням «поведінкове втручання» та «поведінкове втручання». Однак за відсутності цих відмінностей слід віддати перевагу назві, яка повніше виражає зміст поняття, наприклад, терміну «поведінкова участь».

Тому при виборі варіанту перекладу обов'язково має бути присутнім перекладач намагається створювати терміни, які є максимально точними та прозорими

Уникайте багаторазової відповідності мовою перекладу.

Розглянемо на конкретному прикладі проблему перекладу слова.

терміни та загальноживані значення тісно пов'язані.

Коли віра в англomовну психологічну літературу

показання свідків, використовує два вирази з різним значенням: *the reliability of a witness* і *the credibility of a witness*. Англо-українські словники пропонують один і той же варіант перекладу для обох словосполучень – *надійність свідка*. Однак вивчення психологічної термінології показує, що їх термінологічні значення розрізняються.

Перш за все, звернемося до аналізу загальноживаних значень цих словосполучень. В англо-українському словнику слово *reliability* визначається як надійність, підтверджена на практиці, здатність виконати свою функцію.

Значення слова *credibility* також включає ознака надійність, однак тут на перший план виходить суб'єктивне сприйняття надійності, обумовлене не тільки здатністю об'єкта виконати свою функцію, а й загальним враженням від цього об'єкта.

Слово *credibility*, позначаючи надійність в сприйнятті людей, збігається в цьому відношенні зі словом довіра. Наприклад, *The police have lost their credibility*. – Поліція втратила довіру суспільства.

У науковому дискурсі загальноживане значення цих слів звужується і набуває чіткіших обрисів. Так, словосполучення *reliability of a witness* описує об'єктивні характеристики свідка, засновані на будь-яких підтверджених

фактах (наприклад, його віці, психічному здоров'ї, здатності адекватно сприймати те, що відбувається в суді, розрізняти брехню і правду), в той час як словосполучення *the credibility of a witness* використовується в тих випадках, коли йдеться про суб'єктивну оцінку свідка іншими учасниками судового процесу. Наприклад, його / її неохайний зовнішній вигляд, невпевнена маніра триматися, схильність міняти свідчення можуть привести до зниження рівня довіри до свідка (*the credibility of a witness*).

Для того щоб перевести слова *reliability* та *credibility*, потрібно мати неабиякі навички в англomовному перекладі.

Інтерпретатори значення термінів у психологічних текстах повинні аналізувати їхню функцію в науковому дискурсі. Це дасть змогу виявити відмінності між поняттями, позначеними цими словосполученнями, які мають бути відображені в перекладі.

Розглянемо ще один приклад перекладу словосполучення, у складі якого загальноновживане слово набуває термінологічне значення. Термін *forensic treatment* (букв. *судове лікування*) виражає психологічне та/або психіатричне лікування людей, які вчинили злочин (особливо це стосується ув'язнених або звільнених осіб та позбавлення волі). Крім того, цей вид психолого-психіатричної допомоги включає примусове лікування осіб, визнаних судом ненауковими та спеціальними.

Психотерапевтичні програми (наприклад, програми реабілітації) як частина правового втручання для правопорушників, наркоманів).

Аналіз змісту термінологічного словосполучення *forensic treatment* показує, що значення слова *treatment* має набагато більш тонку структуру, ніж значення цього слова в неназивному вживанні. Можливо, найбільше можна виразити за допомогою точного значення слова словосполучення психологічна або психіатрична допомога.

Тому це дозволяє визначити значення загальноновживаних слів адекватно виражати зміст фрази в перекладі: *forensic treatment* – судова психолого-психіатрична допомога.

Інший варіант перекладу пропонується в Енциклопедії психології, де ця фраза не має карального характеру. Цей переклад опубліковано.

Вузьким терміном некаральний вплив суду прийнято позначати всю систему судової психолого-психіатричної допомоги в різних формах, а тому лише «моральне, правове, фізичне та інше виховання засуджених до позбавлення волі, що сприяє до їхнього виправлення».

Останній приклад ілюструє стратегію перекладу на основі пошуку семантичного значення слова.

Аналогії в терміносистемі мови перекладу слід використовувати дуже обережно - у більшості випадків зовнішня схожість відповідної термінології мови оригіналу та понять, позначених у мові перекладу, лише приховує істотні відмінності в їх змісті.

Недоліком запропонованої тут версії психіатричного судового перекладу є те, що вона завелика, і деякі компоненти фрази можуть бути опущені, якщо значення зрозуміло з контексту.

Перекладу найчастотніших складних англомовних психологічних термінів на українську мову:

Post-traumatic stress disorder (PTSD) - Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)

Cognitive dissonance - Когнітивний дисонанс

Borderline personality disorder (BPD) - Граничний розлад особистості (ГРО)

Obsessive-compulsive disorder (OCD) - Обсесивно-компульсивний розлад (ОКР)

Schizophrenia - Шизофренія

Autism spectrum disorder (ASD) - Розлад аутистичного спектра (РАС)

Attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD) - Розлад дефіциту уваги з гіперактивністю (РДУГ)

Antisocial personality disorder (APD) - Антисоціальний розлад особистості (АРО)

Dissociative identity disorder (DID) - Дисоціативний розлад особистості (ДРО)

Postpartum depression - Післяпологова депресія
Mindfulness - Уважність.
Cognitive-behavioral therapy (CBT) - Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ).
Attachment theory - Теорія прикріпленості.
Selective attention - Селективна увага.
Existential crisis - Екзистенційна криза.
Operant conditioning - Оперантне умовлювання.
Double-bind communication - Комунікація з подвійною заборону.
Self-actualization - Самоактуалізація.
Somatic symptom disorder - Соматичний розлад.
Mood congruence - Сумісність настрою.
Implicit memory - Неявна пам'ять.
Executive function - Виконавча функція.

Ці приклади відображають переклад складних та специфічних англійських психологічних термінів на українську мову з урахуванням їхнього контексту та значень. При перекладі важливо враховувати точність, зрозумілість та специфічні особливості кожного терміну, щоб передати його семантику та значення максимально вірно.

При перекладі англійських психологічних термінів на українську мову важливо дотримуватися деяких правил та враховувати особливості цих термінів. Ось деякі з них:

Розуміння контексту: Розуміння контексту вживання терміна допомагає знайти найбільш адекватний переклад. Особливості вживання термінів можуть відрізнятися в залежності від конкретного дослідження, теорії чи практичного застосування.

Уважність до нюансів: Багато психологічних термінів мають важливі нюанси в значенні, які можуть бути важливі для передачі українською. Також слід уникати спотворення семантики термінів.

Врахування менталітету: Деякі терміни можуть мати інше значення або сприйматися по-різному в різних культурах. Тому важливо враховувати менталітет та культурні особливості мови-приймача.

Уникнення літерального перекладу: Літеральний переклад може не відображати суті терміну або його вживання у новому контексті. Замість цього слід шукати еквіваленти, які передають сенс терміну.

Контроль за стилем та реєстром мови: Важливо використовувати мову, яка відповідає стилістиці і реєстру оригінального тексту. Наприклад, науковий текст може вимагати більш формального перекладу.

Приклади особливостей перекладу англomовних психологічних термінів можуть включати:

Cognitive dissonance (когнітивна дисонансія): Переклад терміну зберігає основне значення - дисонанс між когнітивними елементами, але враховує особливості української мови.

Psychotherapy (психотерапія): Український еквівалент терміну передає сутність процесу та методів психотерапевтичного впливу.

Behaviorism (бехеїзм): Переклад терміну відображає теорію психологічного напруження, яка акцентує увагу на вивченні поведінки.

Emotional intelligence (емоційний інтелект): Термін передає концепцію здатності розуміти та управляти своїми власними емоціями та емоціями інших.

Кожен переклад потребує ретельного вивчення терміну та його контексту, щоб забезпечити точність та адекватність перекладу.

При перекладі англomовних психологічних термінів на українську мову використовуються різні способи залежно від контексту, стилю та особливостей мови. Ось деякі з них:

1. Транскрипція або транслітерація: Деякі терміни можуть бути транскрибовані або транслітеровані з англійської мови на українську. Наприклад: "stress" може бути перекладено як "стрес", "anxiety" - "анксіозність".

2. Калькування: Деякі терміни можуть бути перекладені за допомогою калькування, коли зберігається структура та форма слова, але замінюється слово на еквівалент українською мовою. Наприклад, "self-esteem" може бути перекладено як "самооцінка".
3. Пояснення: Деякі терміни можуть бути пояснені шляхом додавання додаткових пояснень або перифразу. Наприклад, "emotional intelligence" може бути перекладено як "емоційний інтелект" з подальшим поясненням цього поняття.
4. Адаптація: У деяких випадках може використовуватися адаптація термінів до українського культурного та мовного середовища. Наприклад, "mindfulness" може бути перекладено як "усвідомленість" або "самоспостереження".
5. Узагальнення або конкретизація: Деякі терміни можуть бути узагальнені або конкретизовані залежно від контексту. Наприклад, "psychological trauma" може бути перекладено як "психологічна травма" або "психотравматичний досвід".

Ці способи перекладу можуть використовуватися окремо або в поєднанні залежно від специфіки термінів та контексту, в якому вони вживаються. Головне завдання перекладача - передати сенс та ідеї, які містяться в англійських психологічних термінах, на українську мову таким чином, щоб вони були зрозумілі та адаптовані для цільової аудиторії.

23	http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2017/zbirka_tez_konferenciji_29_bereznja_2017r.pdf		0.23%
24	https://www.yaneuch.ru/cat_03/osoblivost-perekladu-ekonomichnih-termnv/55735.1337732.page1.html	4 джерела	0.22%
25	http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/13799/2/Pereklad_18_Kovalchuk_Oriekhova.pdf	17 джерел	0.22%
26	https://perviydoc.ru/v14288/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81_%D1%8F%D0%BA_%D0%BF%D1%...		0.22%
28	http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/812/%d0%9a%d1%83%d0%b7%d1%8c%d0%bc%d0%b5%d	11 джерел	0.21%
29	https://eprints.oa.edu.ua/215/1/NZ_Vyp_20.pdf		0.2%
30	http://uchika.in.ua/materiali-vseukrayinsekoyi-studentsekoyi-naukovo-praktichnoyi.html?page=16		0.2%
31	http://lingvj.oa.edu.ua/articles/2012/n23/39.pdf	3 джерела	0.19%
32	https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/34939	3 джерела	0.19%
34	http://referatu.net.ua/referats/128/36618/?page=1	3 джерела	0.15%
35	http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/595/%d0%94%d0%b8%d0%bf%d0%bb%d0%be%d0%bc%d0%bd%...		0.15%
36	http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/11820/1/%d0%9c%d0%b0%d0%b3%d1%96%d1%81%d1%82%d0%b5	4 джерела	0.14%
39	http://nmc.zt.ua/wp-content/uploads/2018/09/%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BE	2 джерела	0.13%
41	https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/10125/zbirnykkonferencyimovaimizhkulturnakomunikaciya2023.pdf		0.11%
42	https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/confdocs/materialu_conf/2017/11_1.pdf	3 джерела	0.11%
43	http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/Materialy_SHumpeter_2016.pdf		0.09%
44	https://openscilab.org/wp-content/uploads/2022/02/suchasni-vikliki-i-aktualni-problemi-nauki-osviti-ta-virobnictva-mizhgaluze...		0.09%
46	https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/zbirnik_materialiv_konferencyi_svit_mov_i_movi_svitu.pdf		0.09%
47	https://www.oa.edu.ua/doc/dis/Matlasevych_dis.pdf	3 джерела	0.09%
48	https://nauka-online.com/ua/publications/filologiya/2018/11/sotsiolingvistichnij-aspekt-perekladu-suchasnoyi-dityachoyi-litera...		0.09%
49	http://dspace.mnau.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14064/litvinchuk-psih-uprav-prakt-208-bak-2023.pdf?i	8 джерел	0.09%
50	http://brisknews.ru/studentu-2/kursy/osoblivosti-perekladu-dilovih-listiv	3 джерела	0.09%

Джерела з Бібліотеки

8

7	Студентська робота	ID файлу: 1013410428	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.61%
21	Студентська робота	ID файлу: 1010927413	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.26%
27	Студентська робота	ID файлу: 1015854767	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.22%
33	Студентська робота	ID файлу: 1010382719	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.19%
37	Студентська робота	ID файлу: 1011020319	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.14%
38	Студентська робота	ID файлу: 1015806005	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.14%
40	Студентська робота	ID файлу: 1014863845	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.12%
45	Студентська робота	ID файлу: 1012121389	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.09%